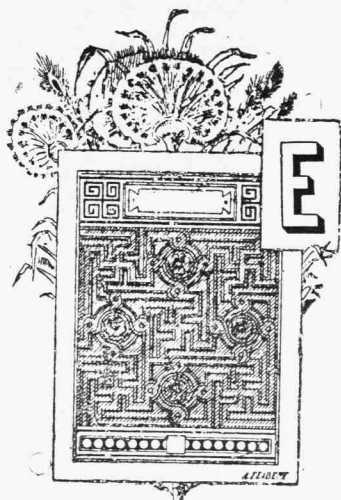

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΑΝ διὰ τοῦ ἐπαίνου τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἔλεγεν ὁ Villemain σκοπῆται, τιμωμένης τῆς ἀρετῆς, νὰ ἐξάπτηται ἡ ἀμιλλα, πρέπει ἀδιστακτικῶς νὰ λαμπρύνηται τὸ πρωτότυπον, ἵνα ἐπιβάλλη πλειοτέρας ὑποχρεώσεις τοῖς μιμηταῖς. Ἐὰν ἠκολούθουν τὴν παράδοξον ταύτην τοῦ γάλλου κριτικοῦ συμβουλήν, γράφων, ἵνα κοσμήσω τὰς εἰκόνας τῶν συγχρόνων ἀνδρῶν, τὸν Οἰκονομίδην, φοβοῦμαι μήπως προσέβαλλον τὴν μνήμην αὐτοῦ, μήπως ἐξώρριζον τὴν σκιάν του. Θὰ ἦτο αὐτόχρημα παρερμηνεῖα, θὰ ἦτο σχεδὸν βλασφημία νὰ ψιμυθιώσω τὸ ἀληθές, ἵνα αὐξηθῇ ὁ ἔπαινος χαρακτῆρος, τοῦ ὁποίου σύμβολον ἦτο ὁ πρὸς τὸ ἀληθές ἔρωσ. Ἡ ἀνάμνησις, νεκρῶν, οἷος ὁ Οἰκονομίδης, δύναται νὰ ἀνορθωθῇ ὀλόκληρος πρὸ τῶν μεταγενεστέρων. Οἱ ἄνδρες τοῦ ἀναστήματός του δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην προσθέτου ὕψους. Περὶ ἀνδρὸς ἔχοντος ὅσας αὐτὸς ἀρετάς, τίς ἡ χρεῖα πομπικῶν τίτλων καὶ κοσμημάτων ; Τὸ ἔλεος τῆς κολακείας εἶνε ἄχρηστον, ὅταν ἔχη τις ὅσον ἐκεῖνος πνεῦμα. Ἐπὶ τοῦ τάφου ἀνδρὸς κτησαμένου δόξαν κατ' ἀξίαν καὶ ἀληθῆ ὄσσην ὁ Οἰκονομίδης, εἶνε οὐ μόνον ἀνωφελές ἀλλ' ἅμα καὶ ἄτοπον νὰ σκορπίζῃ τις φήμην δάνειον.

Εἰς τῶν ἐπιλέκτων ἀνδρῶν πρὸς οὓς ἡ τύχη οὐδέποτε ἄνευ ἀγῶνος προσμειδῶ, ἀλλ' οὓς ἡ πάλῃ ἐνισχύει μᾶλλον ἢ καταβάλλει, ἐν μέσφ χαλεπῶν δοκιμασιῶν, αἵτινες ἐσημείωσαν τὰς πρώτας τοῦ σταδίου του καταρχάς, ὁ Οἰκονομίδης ἀνέπτυξε θαυμασίως τὰς ἰσχυρὰς δυνάμεις, ἀς ἡ φύσις ἔδωκεν εἰς αὐτόν.

Ὡς οἱ πλείστοι, ὧν τὸ πνεῦμα αἰσθάνεται βεβαίαν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῶν νόμων κλίσειν, ἔτρεψε τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς περὶ τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον, τοῦ ὁποίου ἡ μελέτη ἀμεληθεῖσα κατὰ τὸν μακρὸν τῆς δουλείας αἰῶνα, ἐμελλε μετὰ τὴν πολιτειακὴν ἡμῶν σύστασιν ν' ἀναζωπυρηθῇ καὶ παρ' ἡμῖν, ἵνα δώσῃ νόμους. Οὐδὲ ἠρκεῖτο σπουδάζων τὰ συγγράμματα τῶν ἐρμηνευτῶν, ἅτινα ὅσον δῆποτε καὶ ἂν εἶνε ἔγκριτα, οὐδέποτε εἶνε πλήρη, κινδυνεύουσι δ' ἐνίοτε καὶ ν' ἀποπλανήσωσιν ἐν τῇ παραζάλλῃ τῶν συγκρουομένων γνωμῶν καὶ τῇ ἴλιγγον

προξενούση πληθώρα τῶν συστημάτων· ἀλλ' ἀνέτρεχεν, ἀκολουθῶν τὴν μεγάλην μέθοδον τοῦ XVI αἰῶνος, εὐθὺ ἐπὶ τὰς πηγάς, διερωτῶν τὰ κείμενα, διαφωτίζων καὶ συμπληρῶν αὐτὰ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ τῶν γραμμάτων τῆς Ῥώμης, ὧν τὴν γνῶσιν προσεπόρισεν αὐτῷ μελέτη ἐπιπικύουσα ἐν Μονάχῳ, ὅπου διέτριψεν ἑπτὰ ἔτη, χορηγούτος τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας. Καὶ ἡ ἐν τῇ ἀρτισυστάτῳ τότε νομικῇ Σχολῇ εὐδόκιμος τοῦ γραπτοῦ λόγου διδασκαλία ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου Ρωμαίου πρὸς τοὺς ἀββενωποὺς τροφίμους τοῦ ἐθνικοῦ τῶν ἐπιστημῶν τεμένους ἀνήγγελλεν ἤδη τὸν ἔξοχον ἐν τῷ μέλλοντι μύστην τῶν νόμων, ὅτε ἡ ἔδρα τοῦ Ῥωμαίου δικαίου καὶ ὡς ἀκρόπολις τοῦ τὰ πλείω κερδαίνειν θεωρηθεῖσα, ἐφέιλκυσε βλέψεις φίλων ἰσχυρῶν, ἵνα δὲ δοθῇ εἰς αὐτούς, ἐδέησε νὰ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τοῦ Οἰκονομίδου, ὅστις εἶχεν ἀρχικῶς κληθῆ ἐπ' αὐτήν. Καὶ δὲν ἀπήλαυσε μόνον ἡ σοφὴ κυβέρνησις τὸν Οἰκονομίδην ἀπὸ τῶν φίλων αὐτῷ σπουδῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἔδρας, ἐφ' ἧς εἶχεν ἐπιστημονικῶς ἀνδρωθῆ ἀλλὰ καὶ μετέθετεν εἰς ἑτέραν, ὑπολαμβάνουσα ἐν τῇ περισσῇ τῆς ἀπλότητι, ὅτι ἤρκει ἐν μόνον διάταγμα ἵνα μεταποιηθῇ ἐπιστήμονα ἀπὸ δοκίμου Ῥωμαίου εἰς ἐντριβὴν δικονομολόγον.

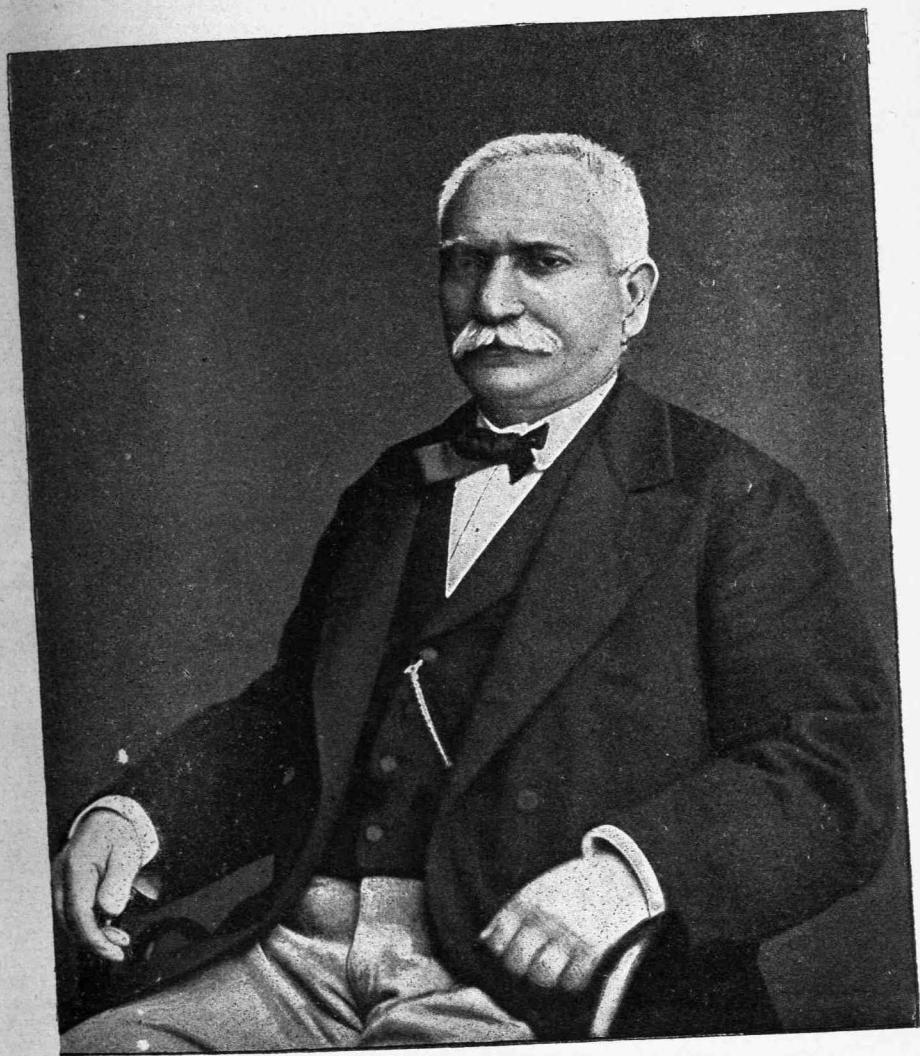
Ἐν πανεπιστημίοις ἐν οἷς, ὡς ἐν τῷ ἡμετέρῳ, κρατεῖ τὸ σύστημα τῶν εἰδικοτήτων, ἡ τοιαύτη μετατόπισις εἶνε οἶονεῖ τραῦμα κατὰ τῆς φιλοτιμίας τοῦ ὑφισταμένου αὐτήν. Ἄλλ' ἐνῶ εἶνε τραῦμα, εἶνε συνάμα καὶ πρόκλησις, πρὸ ἧς δὲν ὑποχωροῦσιν οἱ ἀληθῶς φιλότιμοι, ἧς δρᾶττονται οἱ πράγματι ἰσχυροί, ἵνα ἱκανοποιηθῶσιν ἑαυτούς. Καὶ ὁ Οἰκονομίδης ἐπιτυχᾶνει περιφανῆ ἱκανοποίησιν μετ' ὀλίγον, τὴν μόνην ἣτις ἤρμοζεν εἰς τὸν χαρακτήρα του, τὴν ἱκανοποίησιν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐργασίας. Καὶ συνεχωρήθη πρὸ πολλοῦ ἤδη τὸ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν Οἰκονομίδην ἀδίκημα, ἀφοῦ οὗτος ἐρρίφθη δι' αὐτοῦ εἰς μάθημα πρὸς ὃ δὲν εἶχε πλασθῆ ἀνεπιτήδεις καὶ εἰς ὃ οὐδεὶς ἴσως ἄλλος θὰ ἠδύνατο νὰ προσδώσῃ τσαύτην, ὅσην αὐτός, ἐπίδοσιν. Ἡ διδασκαλία τῆς δικονομίας ἔμελλε τότε νὰ δημιουργηθῇ. Ἔδει ἐκ τοῦ συγκεχυμένου καὶ ἀμύρφου σωροῦ ἄρθρων εἰλημμένων, δι' ἀτελοῦς μάλιστα μεταγλωττίσεως, ἐκ ξένων κωδίκων νὰ προαχθῇ ὁλόκληρον σύστημα ἀρχῶν καὶ ἀξιωματῶν, νὰ δειχθῇ ὅτι τὰ δόγματα ταῦτα εἶχον τὴν ἱστορίαν των, ὅτι ἠδύνατο νὰ διατυπωθῶσιν εἰς ἀκριβεῖς κανόνας μετ' ἀλλήλων συνδεδεμένους, συνηρημολογημένους, δυναμένους νὰ ὑψωθῶσιν εἰς περιωπὴν ἐπιστημονικῆς γενικεύσεως. Ἐπρεπε νὰ δειχθῇ ὅτι ἡ πολιτικὴ δικονομία παρὰ τὴν ἐκ προλήψεως φήμην αὐτῆς ὡς ἀπαστικοῦ, τραχέος καὶ ἀνωμάλου ὄραθου τύπων καὶ αὐθαιρέτων προθεσμιῶν, ἀδικῶς σφετερισθέντος τὸν τίτλον τῆς ἐπιστήμης, ἦτο πράγματι ἐπιστήμη, φρουρούσα καὶ ἐγγυωμένη τὴν ἄλλην ἐπιστημὴν τοῦ ἀστικοῦ δικαίου μὲ τὴν στεφρότητα τῶν ἀρχῶν του, τὴν ἔκτασιν τῶν θεωριῶν του, τὴν ποικιλίαν τῶν ζητημάτων του, μὲ τὸ ὑψιστον αὐτοῦ κοινωνικὸν διαφέρον· ὅτι παρὰ τὴν καὶ νῦν ἐτι κρατοῦσαν παρὰ τισὶ γνῶμην ὅτι εἶνε δικολαβικὸν ἔργον οὔτε σπουδῆς χρῆζον οὐδὲ συζητήσεως καὶ διδασκαλίας, διὰ μόνης τῆς πράξεως μαν-

θανόμενον, τυγχάνει ἀντικείμενον ἐπιστήμης πολυδαιδάλου, μόνον ἀπὸ ἀκαδημαϊκῆς καθέδρας δυναμένης τελείως νὰ διδαχθῇ. Καὶ ἔδειξε τοῦτο ὁ νεοφώτιστος δικονομολόγος, ἐπιβάλλων τάξιν καὶ εἰρμόν εἰς τὸ ἄμωρον τοῦ κώδικος ὑλικόν, ὅπερ διαπλάσας ἐν τῇ χοάνῃ τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ κριτηρίου μετέχυσεν ἐκείθεν αὐτὸ ἐν εἴδει καλλιτεχνικοῦ ἔργου φιλοτεχνηθέντος διὰ τῆς διπλῆς σμίλης τοῦ κριτικοῦ πνεύματός του καὶ τῆς ἐξυπηρετούσης αὐτὸ ἀρμονικῆς γλώσσης. Καὶ νῦν ἐτι μετὰ πάροδον τριάκοντα ὄλων ἐτῶν ὁ σπουδάζων τὴν δικονομίαν εἰς μόνον τὸ ἐγχειρίδιόν του μανθάνει τὰ μάλιστα πιθανὰ καὶ οὐσιώδη τῆς σχετικῆς ἐπιστήμης πορίσματα καὶ δὴ λίαν ἐπαρκῶς. Τὸ βέβαιον εἶνε, καὶ τοῦτο τυγχάνει τῆς εἰκόνας ἢ ἄλλῃ ὄψει, ὅτι οὐδὲ ὑπάρχει ἄλλη δικονομία. Νομίζομεν ὅτι ἡ εὐλάβεια αὕτη πρὸς τὸ μονοπώλιον τοῦ Οἰκονομίδου ζῶντος ἀποβαίνει ἀνευλάβεια πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀποθανόντος αὐτοῦ. Τσιαυτὴ βεβαίως θὰ εἶνε καὶ ἡ ἐκ τοῦ τάφου εὐχὴ τῆς μεγάλης ψυχῆς τοῦ Οἰκονομίδου.

Ὅτε τὸ *Ἐγχειρίδιον* αὐτοῦ κατέστη τὸ ἐγκόλπιον πάντων τῶν δικηγόρων τοῦ ἔσω καὶ ἔξω ἑλληνισμοῦ, ἀπροσμαχῆτως ἐπικρατήσαν ἐπὶ τοῦ δικονομικοῦ πεδίου καὶ ἐπεκαλοῦντο αὐτὸ καθ' ἑκάστην ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων, οὐδὲ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξαιρουμένου, οἶονε στενοχωρούμενος ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ αὐθεντίας, ἅμα δὲ καὶ φοβούμενος μὴ ποτε αἰ γινῶμαι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε προκειμένων θεμάτων ἐκ τῶν προτέρων οὔσαι γνωσταὶ ἀποθαρήνουνσι τοὺς ἀντιδίκους τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἐναντίου μὴ δυναμένους νὰ ἐπικαλεσθῶσιν αὐτάς, καὶ ἐξασκῶσι λεληθότως καὶ ἄκοντος αὐτοῦ ἐπίδρασιν καθ' ὑπερβολὴν ἄμεσον ἐπὶ τῶν καθημερινῶν ἀποφάσεών του, κατέθηκε τὸ τοῦ Ἀρειοπαγίτου ἀξίωμα.

Ὁ Οἰκονομίδης ἐν ᾧ ἐδίδασκεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὸ δίκαιον, ἀπένεμεν ἅμα αὐτὸ καὶ ὡς δικαστῆς, διότι ἡ πολιτεία εἶχε καλέσει αὐτὸν ἐπιστρέψαντα ἐκ τῆς Ἑσπερίας καὶ εἰς τὸ τέμενος τῶν ἐπιστημῶν καὶ εἰς τὸν οἶκον τῆς Θεμίδος. Δὲν εἶχον νομοθετηθῆ τότε εἰσέτι οἱ διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ δικαστοῦ εἰκονικοὶ διαγωνισμοί, οὐδὲ αἰ ὀκταεταίαι καὶ αἰ δῆθεν ἐγκρίσεις ὀλομελειῶν δικαστικῶν συμβουλίων διὰ τὴν προαγωγὴν τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων. Οὐδὲ ἰσοβιότης ὑπῆρχε μάλιστα τότε· τὰ πάντα ἔκειντο εἰς χεῖρας τοῦ ὑπουργοῦ, ἐφορῶντος τοῦ βασιλέως. Ἐὰν ἡ δικαιοσύνη ἦτο τότε ἠθικωτέρα ἢ νῦν καὶ ἐὰν ἡ στρατολογία τῶν λειτουργῶν αὐτῆς ἐγίνετο ἐπιμελέστερον τότε ἢ νῦν, προτιμῶ νὰ παρέλθω τὸ ἐρώτημα ἐν σιγῇ. Φοβοῦμαι μόνον ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συστήματος τῶν δῆθεν ἐγγυήσεων καὶ τῶν περιορισμῶν ἐν τῷ συμφέροντι τῆς δικαιοσύνης εἶνε σύμπτωμα σχεδὸν βέβαιον δημοσίας ἀνηθικότητος. Ὅταν ἡ ἠθικὴ ἀπολέση ὀλόκληρον τὸ κράτος αὐτῆς ἐν τῇ τῶν ἀρχόντων ψυχῇ, καταφεύγει εἰς τὴν αὐθεντίαν τῶν νομικῶν περιορισμῶν, ἵνα ἀντλήσῃ τελευταίαν ψευδῆ ἐγγυήσιν.

Ἡ προαγωγὴ τότε ἐγίνετο καθ' ἀξίαν καὶ ὁ Οἰκονομίδης ἀνέρχεται ἐν βραχείῳ χρόνῳ τῆς δικαστικῆς κλίμακος τὴν ὑπάτην βαθμίδα. Ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν συναδέλφων διὰ τὴν

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Τ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΔΗΣ

ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ εὐρυμάθειαν καὶ τὴν ἰσχυρὰν κρίσιν του.

Ἡκιστα διεξοδικός, οὐδέποτε παρείλκυε τὰς διασκέψεις διὰ μακρῶν συζητήσεων. Συνοψίζων ἐν ὀλίγοις τὴν γνώμην του, ἐχῶρει εὐθὺς ἐπὶ τὴν δυσχέρειαν, ἧς ἦτο σπάνιον νὰ μὴ εὕρῃ τὴν μάλιστα πρὸς τὸν νόμον συνάδουσαν λύσιν. Οὐδ' ἐπέμενε ἄλλως εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτε τυχὸν ἐναντία τις ἄλλου γνώμη ἢ νέα φῶτα ἔπειθον αὐτὸν ὅτι ἐσφάλετο. Καὶ ἀνεγνώριζε τοῦτο ἄσμενος, ἀποστέργων νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν διάπραξιν καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὴν καθιέρωσιν ἀδικίας. Τὸ νὰ ἐκφέρῃ θαρρῶντως τὴν αὐτοῦ γνώμην ἐνόμιζε προέχον καθῆκον τοῦ δικαστοῦ, τὸ νὰ ἐπιζητῇ ὅμως νὰ παραπείσῃ τοὺς συναδέλφους ὑπὲρ τῆς ἰδίας γνώμης ὑπελάμβανε δικαίως, ὅτε δὲν ἦτο ἄλλο, οἷησιν. Ἐφοβεῖτο ἰδίως νὰ βαρύνῃ τὴν συνείδησίν του δι' ἀποφάσεως, ἧς ἔτρεμε ν' ἀναδεχθῇ τὴν εὐθύνην.

Εἶπερ τις καὶ ἄλλος εἶχε νοήσει ἄριστα τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἀκρόπολις ὢν τῶν νόμων διαμένει ἀλλότριος πρὸς τὰ τοὺς διαδίκους ἐλαύνοντα πάθη, τοὺς προσφεύγοντας εἰς τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ. Παρορῶν τὰ γεγονότα τὰ προκαλέσαντα τὴν διαφορὰν, ἀποσοβεῖ πᾶσαν βλέψιν δυναμένην νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν κρίσιν του, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ εὐθύς τὸ νομικὸν ζήτημα, ὅπερ γεννᾶται ἐκ τοῦ ἀγῶνος. Ἡ προσβαλλομένη ἀπόφασις ἐφήρμοσε καλῶς τὸν νόμον ἢ οὐ; Ἴδου τί ἐκάστοτε ἔχει νὰ λύσῃ. Αἱ δίκαι ἄρα φθάνουσι πρὸ αὐτοῦ ἀπηλλαγμένοι τῶν παντοίων περιστάσεων, αἵτινες συνήθως προκαλοῦσι τὰς ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῶν δύο βαθμῶν. Διὸ καὶ διὰ τὸν Ἄρειον Πάγον σπουδαῖαι εἶνε οὐχὶ αἱ ὑποθέσεις, ἀλλὰ τὰ ζητήματα καὶ συνήθως μικρὰ αἰτία δίδει ἀφορμὴν πρὸς ἔρευναν νομικοῦ ζητήματος ὑψίστης ἀξίας. Ἐπι δὲ λύσις ἧτις ἐξεταζομένη ὑπὸ γενικὴν ἔποψιν εἶνε δικαία καθ' ἑαυτήν, ἅτε συνάδουσα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, προσβάλλει ἰδιωτικὸν συμφέρον, ὅπερ θεωρούμενον καθ' ἑαυτὸ θὰ ἦτο ἄξιον παντὸς σεβασμοῦ πρὸ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ καρδία τοῦ Ἀρειοπαγίτου αἰμάσσει ἀναγκαζομένη ἐνίοτε νὰ παραγνωρίσῃ δικαίωματα, ἅτινα οἱ κανόνες αὐστηρᾶς ἠθικῆς ὤφειλον νὰ καθιερώσωσιν, ἀλλὰ βοηθός τοῦ νομοθέτου, ὀφείλει νὰ κλείῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸ τῶν μερικῶν ἀτόπων τῆς ἀποφάσεώς του, ἵνα ἀποβλέψῃ εἰς τὴν γενικότητα τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς. Οὕτως αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἄρειου Πάγου εἶνε ἄλλοι νόμοι, οἵτινες, ἐὰν μὴ δεσμεύωσιν ἀναγκαίως τὰ δικαστήρια ὡς οἱ νόμοι αὐτοί, ἔχουσιν ὅμως ἐπ' αὐτῶν αὐθεντίαν σπανίως παρορωμένην. Εἶνε δικαστήριον μᾶλλον διδασκαλίας ἢ δικαιοδοσίας, ἐπιστημονικὴ τις ἀκαδημία, ἧς ἡ διαρκὴς ἀποστολὴ εἶνε ν' ἀποδίδῃ τῷ νόμῳ τὸν ἀληθῆ αὐτοῦ χαρακτῆρα, διότι εἶνε καθῆκον αὐτοῦ νὰ προσοικειῶται πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ νομοθέτου, καὶ νὰ προσπαθῇ νὰ ὑπάγῃ ὑπὸ τὸν αὐτὸν ὅμοιον τύπον πάσας τὰς δικαιοδοσίας τοῦ βασιλείου, χωρὶς νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν λόγων τῆς εὐνοίας, αἵτινες ἠδύνατο νὰ συστήσωσι τὸ κατ' οὐσίαν συμφέρον τῶν διαδίκων εἰς τὴν ἐπιείκειάν του.

Οὐδεὶς κάλλιον τοῦ Οἰκονομίδου ἐγίνωσκε καὶ ἐξήσκει τοιαῦτα καθήκοντα. Ἐδίκαζε χωρὶς νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν διαδι-

κων, χωρίς νὰ προδικάζῃ καὶ προκαταλαμβάνηται περὶ τῆς ἀξίας τῶν προτάσεων ἐκ τοῦ υπογράφοντος αὐτὰς δικηγόρου, χωρίς ν' ἀναζητῆ ἐν τῇ ὑποθέσει ἄλλο τι ἢ ὅ,τι ἦτο ἀναγκαῖον πρὸς τὴν κατανόησιν τοῦ νομικοῦ θέματος. Ἡ λατρεία του πρὸς τὸν νόμον ἦτο θρησκευτικὴ καὶ οὐδέποτε ἡ ἀμεροληψία τῶν κρίσεων του ἐκλονίσθη διὰ τῆς ἐπιρροῆς τῶν γεγονότων ἢ τῶν προσώπων.

Δὲν ἦτο δὲ μόνον magistratus ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀλλὰ καὶ ἔξω αὐτῶν, διὰ τῆς αὐστηρότητος τῶν ἡθῶν του, διὰ τοῦ πνεύματος τῆς δικαιοσύνης, ἥτις τὸν ἐνέπνεε διαρκῶς, δι' ὅλων τῶν πράξεων τοῦ δημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου του. Magistratus ἦν ἐτι διὰ τῆς εὐγενοῦς καὶ σεμνῆς μορφῆς του, ἐν ᾗ ἐζωγραφεῖτο ἡ ἀγάπη τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς, διὰ τῆς γαληνίου καὶ ἰσχευμένης σοβαρότητος, ἥτις ἐμαρτύρει παρ' αὐτῷ τὴν ἔλλειψιν παθῶν ἢ τὴν ἔξιν τοῦ κυριεύειν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἐξετιμῆθη ὁμοθυμότερον δικαστῆς ὑπὸ τε τοῦ δικηγορικοῦ σώματος καὶ τοῦ μεγάλου κοινοῦ ἢ ἡγαπήθη ὑπὸ τῶν συναδέλφων εἰλικρινέστερον.

Ὁ Οἰκονομίδης δὲν ἦτο ῥήτωρ. Ἡ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλία αὐτοῦ δὲν συνήρπαζεν. Ἀλλὰ τίνα εὐγλωττίαν ἀπῆτουν οἱ δικονομικοὶ τύποι, ὅτινες οὐδέποτε ἦσαν εὐγλωττοι. Αἱ διατυπώσεις δὲν θίγουσι τὰς χορδὰς τῆς καρδίας· ἡ φαντασία μένει ἀναισθητος πρὸ αὐτῶν· μόνῃ ἡ κρίσις κινεῖται. Καὶ ἐν τούτοις αἱ παραδόσεις αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἡρεμον καὶ γλυκεῖαν φωνὴν του ἦσαν κατ' ἄνδρα γενόμενον μαθητὴν αὐτοῦ, κινδυνεύοντα δὲ νὰ γίνῃ ἐν πᾶσιν ἐφάμιλλος τοῦ διδασκάλου διάδοχος, ἱεροτελεστία τις, ἐν ᾗ μυσταγωγὸς ἔνθους τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου μετέδιδεν εἰς τοὺς νεαροὺς θεμιστοπόλους τῶν τότε χρόνων, χρόνων σφρίγους, νεότητος καὶ ἀκμῆς, τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου, τὸν μὲν τρόπον τοῦ νομικῶς σκέπτεσθαι διὰ τῶν μεστῶν ἐννοίας διδαγμάτων αὐτοῦ, διὰ βαθείας ἐρμηνείας τῶν νόμων, διὰ τῆς ἐπιβαλλούσης τῶν σκέψεων αὐτοῦ λογικῆς, τὸν δὲ ἔρωτα πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὸ ἐξ αὐτῶν δίκαιον διὰ τῆς εἰλικρινοῦς καὶ εὐσυνειδήτου πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἀφοσιώσεώς του, διὰ τῆς ὑπὲρ τῆς σπουδαζούσης νεότητος ἀκραίφους ἀγάπης του, διὰ τοῦ ἀγαστοῦ ἠθους του, διὰ τοῦ ἀμέμπτου καὶ ἐναρέτου βίου τοῦ ὀλοκλήρου. Οὐδὲ ἦτο ἡ διδασκαλία αὐτοῦ συσώρευσις περιπτώσεων ἀσυναρτήτων καὶ ἄνευ ἀλληλουχίας, σκοτιζούσα τὴν διάνοιαν καὶ καταπονοῦσα τὴν μνήμην. Ἱεροφάντης τῶν νομικῶν ἐννοιῶν ἀνέτεμνε μετὰ ὀξυνοίας τὰς δικανικὰς παραστάσεις ἐκάστου θεσμοῦ καὶ ἐξῆγε τὴν ἀφανῶς τὸν ὄλον θεσμόν διέπουσαν νομικὴν ἰδέαν, ἣν, τιθέμενος ἐπὶ κορυφῆς διὰ τῶν εὐκαὶ καλῶς ἐσφυρηλατημένων ὀρισμῶν του, κατέτασεν ὑπ' ἐκείνην ὡς ἐν σχήματι πυραμίδος ἀρμονικῶς τὴν ἀπειρίαν τῶν περιπτώσεων. Οὕτω δὲ δι' ὀλίγων γραμμῶν τὴν εἰκόνα τοῦ ἐνιαίου χαρακτῆρος παρεῖχεν εἰς τὸν ἀμχανοῦντα νομικὸν τὸν μίτον διὰ τὸν λαβύρινθον τῶν νομικῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου.

Ὅτε ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν ἀκροάσεων μετέβαινεν εἰς τὴν αἰθουσαν τῶν διδακτορικῶν δοκιμασιῶν, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ δυσχερὲς λειτούργημα τοῦ ἐξεταστοῦ, προσεῖχεν ἐξαιρέτως τὸν νοῦν περὶ τὸ ἀποτείνειν ἔρω-

τήματα, σαφή, ούσιώδη, γόνιμα· και ἦτο διπλῆ ἢ χρησιμότης αὐτῶν, διότι ἐν ταύτῳ παρεῖχον ἂν ὄχι διὰ τοὺς ἐξεταζομένους, διὰ τοὺς ἀκρωμένους ἐπιδόξους ὑποψηφίους οἰοῖνε νέαν τιὰ καὶ κεφαλαιώδη διδασκαλίαν. Ἐθαύμαζον ἔτι τὴν ἐνθαρρύντικὴν τοῦ ἐξεταστοῦ προσήθειαν μετὰ τῆς δικαίας ἐκείνης αὐστηρότητος, ἥτις εἶνε τοσοῦτον ἀναγκαία πρὸς τε τὴν πρόδοον τῶν σπουδῶν, πρὸς τε μείζονα τοῦ πτυχίου ἀξίαν καὶ πρὸς τὴν τιμὴν καὶ τὴν γοητείαν τῆς οἰκείας Σχολῆς. Διὸ οὐ μόνον ἐσέβοντο, ἀλλὰ καὶ ἠγάπων οἱ φοιτηταὶ τὸν διδάσκαλον, καίπερ οὐδέποτε κατελθόντα ἐκ τῆς καθηγητικῆς του περιωπῆς.

Ἐπὶ πέντε ἀκαδημαϊκὰς Ὀλυμπιάδας γαλουχήσας πλῆθος νέων Ἑλλήνων τὸ δίκαιον, ἀκμαῖος ἔτι καὶ σφριγῶν ἐπιστήμων ἀπεχαιρέτισε τὸ ἱερὸν τέμενος τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἵνα, ἀφιεμένης ἐλευθέρας τῆς ἔδρας, νεώτεροι νομομαθεῖς μεταγίγισωσι δραστηριώτερον εἰς τὴν ἐπιστήμην αἷμα καὶ διότι ἐφοβεῖτο μὴ ποτε καταλάβῃ αὐτὸν ἀδόκητον σὺν τῷ τῆς ἡλικίας γήρατι καὶ τὸ γῆρας τῆς ἐπιστήμης καὶ διανύσῃ ἔπειτα τὸν διὰ τὸ πανεπιστήμιον βέβηλον φυτικὸν βίον τοσοῦτων ἄλλων. Ἄλλ' ἡ πολιτεία ποιουμένη περὶ πολλοῦ τὰ νομικὰ φῶτά του ἐκάλεσεν αὐτὸν παρ' αὐτῇ ὡς δικαστικὸν σύμβουλον. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ ὑπάτου αὐτοῦ λειτουργήματος ἐννοεῖ ἄδρὸν πρὸς τὴν ἐπιστήμην νὰ ἀποτίσῃ φόρον καὶ τὸ πνεῦμά του παρέσχε δαψιλῆ ἄμητον ὑπομνημάτων, ἀγορεύσεων, γνωμοδοτήσεων ἀξιολογωτάτων ἀπασῶν διὰ τὸ ὀρθὸν τῆς σκέψεως καὶ τὸ στερῆρὸν τῶν ἐξ αὐτῆς ἐπιχειρημάτων. Ἄτυχῶς ἔργα τοιαῦτα, ὅσον δῆποτε καὶ ἂν εἶνε σπουδαῖα, ἐπισπῶνται μόνον πρόσκαιρον προσοχὴν· ἡ εἰμαρμένη αὐτῶν εἶνε νὰ περιβάλλωνται ταχέως διὰ τῆς λήθης, εἰς ἣν ἐμπίπτουσι καὶ τὰ αὐτὰ προκαλοῦνται ταχέως διὰ τῆς ὁμῶς ἐκ τῆς λειτουργίας ταύτης αὐτοῦ ὅπερ οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ εἶνε ἢ ἄκρα χρηστότης τοῦ ἀνδρός, ἢ εὐστάθεια αὐτοῦ εἰς τὸ δίκαιον καὶ ἢ ἀνεξαρτησία τῆς συνειδήσεως, ἃς ἐπέδειξεν ἀναλλοιώτους ἐν τῇ ὑπὸ παντοίων ἀνέμων σαλευομένῃ καὶ ὑπὸ τῶν κρατούντων μέχρις ἐδάφους πολλὰκις συγκαμπτομένη ὑψικορύφῳ θέσει τοῦ συμβούλου τοῦ κράτους. Καὶ παρέμεινεν ὡς τοιοῦτος πρότυπον, πρὸς δὲ πρέπει νὰ τείνωσιν ὅσοι λάθωσι τὴν τιμὴν νὰ γίνωσι διάδοχοί του ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ.

Παρὰ τοὺς μόχθους τοὺς ἐκ τῶν πολλῶν του ἀσχολιῶν κατῴρθου πάντοτε νὰ οἰκονομῇ ὥρας τιὰς σχολῆς, ἵνα εὐρύνη τὸ πεδῖον τῶν γνώσεών του, ἰδίως ἵνα καλλιεργῇ τὸ βωμαϊκὸν δίκαιον, ὅπερ ἦτο ἡ πρώτη ἀγάπη του εἰς ἣν ἔμεινε μέχρι τέλους πιστὸς παρὰ τὴν ἐκτόπισίν του. Ὀψίγονα προϊόντα τῶν περὶ τοῦτο φίλων αὐτῷ μελετῶν εἶνε τὰ κατὰ τὴν δύσιν τοῦ σταδίου του ἐκδοθέντα στοιχεῖα τοῦ ἀστικού δικαίου, ἅτινα θέλουσι παραμείνει ἄφθιτον μνημεῖον τοῦ πνεύματός του, ἐν οἷς ἐμφανίζεται ἡ ἄληστος αὐτοῦ στοργὴ πρὸς τὸ οὐσιαστικὸν δίκαιον, λανθάνει δὲ ἡ ἐννοια γενναίας ἐκδικήσεως, ἰδίᾳ χειρὶ μετὰ τριάκοντα ἔτη λαμβανομένης καὶ διατρανοῦται εὐγλωττος διαμαρτυρία κατὰ τῆς ἀδικίας ἥτις διεπράχθη κατὰ τῆς ἐπιστήμης ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὸν ἐξωτερικὸν ὄγκον τῶν συγγραμμάτων ὑπολείπεται πολὺ

ἄλλων συγχρόνων νομικῶν συγγραφέων, ὑπερέχει ὅμως ἀπάντων κατὰ τὴν ἑσωτερικὴν ἀξίαν αὐτῶν. Ἐὰν ἔγραψε βραχέα ἐν σχέσει πρὸς ἄλλους, τὸ βραχὺ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐμποιεῖ λύπην εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὸ δίκαιον ὅτι τὰ καθήκοντα τῶν ἐκάστοτε δημοσίων αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν δὲν τῷ ἀφῆκαν τὸν ἀναγκαῖον χρόνον καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος ἵνα συγγράψῃ πλείονα ἔργα . . .

Ἡ ἐπιστήμη διὰ τὸν Οἰκονομίδην δὲν ἦτο μέσον χρηματισμοῦ, οὐδὲ μέσον θεραπείας κενოდόξων ὁρμῶν, ἀλλὰ σκοπὸς καὶ λόγος τοῦ εἶναι. Οὐδὲ ἠρνεῖτο τὰς ἐμβριθεῖς καὶ πολυτίμους αὐτοῦ συμβουλὰς πρὸς τοὺς μὴ φέροντας ἀδρόν δι' αὐτὰς ἀντάλλαγμα, πολλάκις οὐδὲ δεχόμενος τὴν προσφερομένην ἕνεκα αὐτῶν οὐκ εὐκαταφρόνητον ἀμοιβήν· ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ κατὰ καιροῦς νομικὰ περιοδικὰ ἔτυχον προθύμου καὶ ἀφιλοκερδοῦς τῆς ἐπικουρίας αὐτοῦ. Ἰδίως ἐμίσει τὸ παλιγγλωσσον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, περὶ παντὸς θέματος ἔχων καὶ παρέχων μίαν καὶ μόνην γνώμην. Τὸ ἔχειν ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ πῆρᾳ γνώμας πλείονας τῆς μιᾶς καὶ εἶδεν ἐνίοτε καὶ ἐνουπογράφως, τὴν ἐκάστοτε συμφέρουσαν τῷ ζητούντι, τοῦτο κατέλειπεν ἀδιαμφισβήτητον κληρον εἰς ἄλλους· κληρον ἀνάξιον οὐ μόνον ἐπιστήμονος, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρου ἀνδρός. Διὸ καὶ αἱ γνώμαι αὐτοῦ καὶ αἱ ἀποφάνσεις, προβαλλόμεναι ἐπὶ δικαστηρίου, οἶονε ἐπέχουσι τόπον νόμου, ἔστιν ὅτε μάλιστα καὶ ἐπικρατοῦσιν αὐτοῦ ὡς ἡ λογικὴ καὶ ἡ ἀλήθεια.

Τὴν δ' ἀκμήν τῆς διανοίας αὐτοῦ δὲν ἴσχυεν, ὡς τοῦτο πολλάκις συμβαίνει εἰς τοὺς διδασκάλους καὶ συγγραφεῖς, νὰ ἀμβλύνη ἡ πολυμάθειά του· καθίστα τουναντίον αὐτὴν ὀξυτέραν. Καὶ τοῦτο διαφαίνεται μάλιστα εἰς δημοσιογραφικοὺς ἀγῶνας, εἰς οὓς δὲν ἐδειλίασε νὰ ἀποδυθῇ κατ' ἀντιπάλων οὐχὶ ἀκινδύνων, καὶ τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζει καὶ χάρις ὕψους καὶ ἀττικὸν ἄλας καὶ καυστικὴ δηκτικότης. Ἀνὴρ ἱκανώτατος ἵνα ἐπαινῇ τὸ πνεῦμα βεβαιοῖ ὅτι ὁ Οἰκονομίδης ὑπὸ τὸ πραᾶς καὶ μειλίχιον ἦθος του ἦτο δυσκαταγώνιστος παλαιστής, διὸ καὶ σπανίως ἀπετόλμα τις ἐκ πρωτοβουλίας νὰ διακινδυνεύσῃ πρὸς αὐτὸν τὴν ἀναπεπαυμένην ὑπόληψίν του, καὶ ὅτι πολλοὶ ἐδοκίμασαν τὸ βάρος τῆς πανοπλίας του, ἐνῷ τὰ κατ' αὐτοῦ τοξευθέντα ὀξυτάτα εὐφυΐας σπινθηροβόλου βέλη ἀφῆκαν ἄτρωτον τὴν πτέρναν αὐτοῦ.

Ὁ Οἰκονομίδης ἐξ ἤθους, φύσεως καὶ μελέτης ἦτο ἂν μὴ ὁ μόνος ὁ μάλιστα πάντων ἀρμόδιος πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ συμπλήρωσιν νομοθεσίας πολλῶν ἐπιδεομένης. Πρὸς τοῦτο ὅμως δὲν ἠδύοκῃσαν νὰ χρησιμοποίησωσιν αὐτὸν οἱ χλευάζοντες τὸ ἔργον τῆς ἐθνικῆς νομοθεσίας διὰ συστάσεως ἀενάων ἐπιτροπῶν, ἀντιεπιτροπῶν, ὑποεπιτροπῶν τιμῆς καὶ ἐπιμισθίων ἕνεκα· ἀλλ' ἐν χρόνοις καθ' οὓς τὸ νομοθετεῖν ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτοῦ καταπίπτει εἰς πρόχειρον καὶ ἐπιπόλαιον ἐπιχείρησιν οἰουμένη, καθ' οὓς θεμελιώδεις ἀρχαὶ τοῦ δικαίου παραγνωρίζονται ἢ καὶ διαστρεβλοῦνται πρὸς ἐξυπηρέτησιν ταπεινῶν σκοπῶν ἢ καὶ ἀτομικῶν περιθάλψεω, ἢ μὲν νομοθεσία μεταβάλλεται εἰς χάος παραφῶνων ἤχων, ἄνδρες δὲ ὡς ὁ Οἰκονομίδης ἀποβαίνουσι παντελῶς ἀχρη-

στοι. Ἄλλα καὶ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ διαλλαχθῆ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς του, ἥς τὸ νοσηρὸν ἀκριβῶς διέκρινεν, εὐπαρβήσιαστος δὲ καὶ πικρότατα ὤκτιρε. Διὸ καὶ ἔζη σχεδὸν ξένος πρὸς τὸν περίξ αὐτοῦ κόσμον, ἀφωσιωμένος εἰς τὰς φίλας αὐτῷ σπουδὰς καὶ διηνεκεῖς ἐπισημονικὰς σκέψεις οὐ μόνον ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται τὴν σεμνὴν καὶ εἰς μελέτην βεβυθισμένην μορφήν τοῦ σοφοῦ περιπατοῦντος μόνου ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν παρὰ τὸν ἀνακτορικὸν κήπον δένδρων!

Ζῶσα μέχρις ἄρτι ἐν μέσῳ ἡμῶν παράδοσις τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀγῶνος καθ' ἃς ἠῤῥήθη καὶ ὧν ἔφερε τὸν χρηστόν, γενναῖον καὶ ἐλληνικώτατον τύπον ἀπῆξιου τὴν μικροπολιτικὴν, ἥτις ἔκτοτε ἤρχετο εἰσελαύνουσα δειλιὰ ἐν ἀρχῇ, ἵνα ἀποθραυσθῆ ἔπειτα, καὶ τὰς κατ' ἀνάγκην παρομαρτούσας αὐτῇ συνθηκολογίας, οὐδέποτε διανοηθεῖς νὰ ὑψωθῆ δι' αὐτῆς. Ἡ ζωὴ του δὲν ἤντηλησεν αἴγλην εἰμὴ ἐκ τῶν ἰδίων ἔργων αὐτοῦ.

Τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ, δν ἡ κοινὴ γνώμη, ἐλευθέρα καὶ ἀπαράσκευος, ὠνόμασεν ἤδη πρύτανιν τῶν συγχρόνων νομομαθῶν, εἰ καὶ ἴσως αἱ ὑπηρεσίαι, ἃς προσήνεγκεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, δὲν κατενοήθησαν εἰσέτι ὀλοσχερῶς, διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν καταφεύγουσιν εἰς τὰ βιβλία ἐν ταῖς νομικαῖς ἀμηχανίαις, ἀλλ' οὐδαμῶς ἢ ἐλάχιστον μελετῶσιν αὐτὰ σπουδαίως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΚΑΛΛΙΣΠΕΡΗΣ

Μεταφράσις

Πανομοίωτον ὑπογραφῆς Βασιλείου Οἰκονομίδου

ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ Β. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

(Ἦρα Εἰκόνα ἐν σελίδι 32)

«Ποικίλη Στοά» πάντοτε εὐφύμως ἀναμνησκομένη ἐν τῇ κατ' ἔτος σταδιοδρομίᾳ αὐτῆς πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων. οἵτινες σημειοῦσιν ἀνεξιτήλους γραμμάς ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ ἔθνους προόδῳ, καὶ τοῦτο ἀνευ οὐδεμιᾶς ὑστεροβουλίας ἀλλὰ χάριν τοῦ πόθου ἵνα γνωρίμους καταστήσῃ τὰς μορφάς, ὧν τὰ ὀνόματα ἔφερον ἥδη ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς ἢ διαλαλήτρια φήμῃ, ἢ «Ποικίλη Στοά» ἢ καταρτίσασα δι' ὠραίων εἰκόνων σχεδὸν πλήρη τὴν πινακοθήκην τῶν φιλογενῶν ἀνδρῶν καὶ μεγατίμων τέκνων τῆς πεφι-